

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-3-67-79>

УДК 39.394

Скоропляс Т.В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ІСТОРІЯ СУБКУЛЬТУРИ ХІПІ В УКРАЇНІ ВІД МОМЕНТУ ЗАРОДЖЕННЯ ДО СУЧАСНОСТІ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню історії субкультури хіпі в її наймасовіших осередках на теренах України від моменту становлення до сучасності. Розглянуто найвизначніші моменти сти- хійного формування та консолідації руху хіпуючої молоді, названо ватажків та лідерів думки. В стат- ті були також проаналізовані основні відмінності руху хіпі в Україні від закордонних аналогів, були враховані як внутрішньосоціальні (самоазва, методи самовираження), так і зовнішні особливості (зокрема політична орієнтація). Закцентовано увагу на виявах творчості даної субкультури, адже з хіпі середовища вийшли досить відомі музичні колективи, літератори та художники. Було здійсне- но аналіз світогляду хіпі спільноти через призму соціальних практик і дозвілля на сучасному етапі їх існування. Детально описано побут хіпі на фестивалях, в залежності від умовної ієрархії («олдові хіпі», молоді хіпі, «типу хіпі»). Віднайдено культурні та легендарні місця з характерними сленговими топо-німами. Окрема увага присвячена спробі розвінчування міфів довкола стереотипного образу представника хіпі субкультури, зокрема стосовно вживання маріхуани та галюциногенних грибів, «життя безхатків» тощо.

Ключові слова: хіпі, субкультура, Шипіт, молодь, фестивалі.

Skoroplias Tetiana

Kyiv National Taras Shevchenko University

HISTORY OF SUBCULTURE HIPI IN UKRAINE FROM THE MOMENT OF ORIGIN TO THE PRESENT

Summary. The article is dedicated to exploring of the history the subculture of hippies on the territory of Ukraine from the moment of its formation to the present times. It also analyzes the community of hippies, de- scribes their social practices at the present stage of their existence. Special attention was given to the attempt to dispel the myth about the stereotypes of hippies. One of the main goals of this article was also to consider the main differences between the movement of hippies in Ukraine and analogical movements in foreign coun- tries. External features and internal environment were both took into account. Challenging circumstances of unfavourable existence of subculture under the pressure of communists (secret gatherings, concerts, exhibi- tions) were depicted in this article. It has been noted on the manifestations of the creativity of this subculture, because we all know many famous musical groups, writers and artists who came from the Ukrainian hippie community. The outlook of the hippie community at the present stage of their existence was viewed through the lens of social practices and leisure. The hippies' life at festivals («Shypit», «Woodstock», «Vibronica») was described in details. It was substained that lifestyle of subculture`s members was depending on the conditional hierarchy (for example, «old hippies», «young hippies», «kinda hippies»). An origin of the legendary places and urban toponyms which have been associated with characteristic hippie lingo expressions were highlighted in this paper. Special attention was given to the attempt to dispel the myths around the stereotyped image of the representative of the hippies subculture. In particular, the article mentioned using by them marijuana and hal- lucinogenic mushrooms. The research underscored the important tendency of decline of this subculture and its mixing with others, similar, at first glance, mowements (for example, rastafarianism). In the article there are an overview of the scientific works of previous years, (which mainly concern the psychology of the predecessors of the hippies subculture) and consideration of further scientific perspectives of this theme.

Keywords: hippies, subculture, Shypit, young people, festivals.

Постановка проблеми. Сучасний соціо- культурний простір рясніє різноманітними постесубкультурними групами, суть яких, почасти, зводиться лише до спільного проведення вільного часу людьми, що об'єдналися на основі спільних інтересів. Це твердження не є до кінця вірним, адже в таких спільнотах молодь вирішує питання власної соціалізації, необхідні для гармонійно- го розвитку особистості, а головне – формує свій власний пласт молодіжної культури. Еклектич- ність поглядів сучасного суспільства щодо моло- діжних субкультур, породжує безліч стереотипів, котрі зазвичай підкріплені поверхневими спосте- реженнями. Саме тому більш глибоке досліджен- ня молодіжної субкультури є дуже важливими.

Субкультура «хіпі», зокрема і в Україні, є од- нією з найбільш стереотипізованих серед усього

спектру проявів молодіжного самовираження, котра в очах більшості суспільства вважається девіантною. З цієї причини в наукових дослід- женнях вона розглядалася в контексті крими- нології, соціології та етнографії девіантної по- ведінки. Проте, по мірі накопичення інформації про неї, та в наслідок зростання соціального впливу молоді, ставлення до субгруп дещо змі- нилося. Субкультура «хіпі», як і більшість моло- діжних субкультур, схильні до «нормотворчості» [1, с. 81–82], яка є однією з головних вікових особливостей молодіжних субкультур. «Хіпі», як і більшість міжнародних молодіжних спіль- нот, є однорідними за своїм смисловим наповне- нням, проте мають ряд особливостей та методів культурного прояву, в залежності від прина- лежності до країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загалом тема субкультури є затребуваною і актуальною серед науковців, але саме по «хіпі» матеріалів обмаль. Існує безліч фотоальбомів із зафіксованими моментами з життя хіпі, атори художніх оповідок та романів побіжно згадують їх у своїх творах. Однак не існує жодного цілісного дослідження котре б рівномірно акцентувало увагу на історії даного молодіжного руху на теренах України, від початку зародження до наших днів, паралельно описуючи побут їх масових зібрань.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Більшість наукового доробку з даної теми стосується психології «хіпі спільноти»: Корженко А.Л. «Молодежная субкультура как альтернативная форма социализации личности в юношеском возрасте»; Селецька Т.В., Сливинська Т.О., Небот С.І., Гіштумулт Т.І. «Молодіжна субкультура: вплив на формування особистості»; Парфенюк Д.В. «Социально-психологическая направленность представителей молодежных субкультур». Проте цього не достатньо аби сформувати реалістичне уявлення про хіпі субкультуру, як стихійне культурне явище.

Формулювання цілей статті. Ключовим об'єктом дослідження даної статті є українська хіпі-спільнота (субкультура) від моменту зародження до сучасності.

Предметом дослідження є хіпі-фестивалі України, як основна форма вияву традиційної культури даної субкультури.

Мета дослідження полягає в тому, щоб на основі польових досліджень, наукових статей з суміжних дисциплін з даної теми та досвіді власного спілкування з представниками субкультури «Хіпі», дослідити основні особливості українських хіпі від часу зародження руху до періоду Незалежності.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання наступних дослідницьких завдань:

- розвінчати основні стереотиповані уявлення про субкультуру «Хіпі» на прикладі її українських представників;
- сформувати реалістичне уявлення про дану спільноту, шляхом вивчення їхнього побуту, звичок та вподобань;
- дослідити історію руху «Хіпі» в Україні;
- зафіксувати характерні прояви творчості, які були притаманні цій субкультури;
- виділити найхарактерніші риси усталеного способу життя на прикладі тематичних фестивалів («Шипіт», «Вудсток», «Віброніка»).

Виклад основного матеріалу дослідження. З класифікації субкультур українським науковцем І. Чупахіною, робимо висновок, що «Підкультура Хіпі» є дозвільно-ідеологічною. Її завдання – виробити систему соціальних норм, що врегульовують відносини в усіх сферах суспільного життя, та здійснення контролю за їхнім дотриманням [2, с. 40].

За класифікацією вченого Д.В. Парфенюка, субкультура «Хіпі» за ідейною спрямованістю є романтико-ескапістською, а за своєю емоційною спрямованістю – емоційно-розважальною [3, с. 24].

На теренах колишнього СРСР субкультура хіпі, під самоназвою «Система», зароджується наприкінці 60-х років (коли в США рух ішов на спад), її появу пов'язують із країнами Балтії, зокрема Естонією (оскільки комуністичний режим там був більш толерантним) та окремими велики-

ми російськими містами – насамперед Ленінградом (нині Санкт-Петербург) і Москвою [4, с. 223].

Найбільшою хіпі-тусівкою в Україні була Львівська, де традиційними були орієнтація на Захід і демократичні цінності. Перше об'єднання груп хіпуючої молоді, що активно запозичували риси західних хіпі, існувало у 1968-1970 рр. за ініціативи В'ячеслава «Шарніра» Єреська. Учасники «групи Шарніра» збиралися напівтаємно на місці польського Цвинтаря Орлят біля Личаківського кладовища. Фактично субкультура функціонувала в напівпідпільних умовах андеграунду (збори, концерти, виставки). Витворився певний кодекс поведінки, більше відомий як маніфест. Хіпі чітко вирізняли себе серед членів традиційного суспільства («цивільних»), заперечували комсомол, службу в армії, працю на підприємствах. Одночасно з цим вони уникали однозначних політичних кроків, через що їм не так просто було «пришити» політику. Також ними було започатковано культ Джими Гендрікса у Львові, одразу після його смерті у вересні 1970 року. Проте у листопаді 1970-го В'ячеслав «Шарнір», який, окрім пацифізму, захоплювався ще й нацистською автентикою і трофейною зброєю, був зарештований.

У 1970-х роках головним місцем збору став внутрішній дворик костелу і монастиря кармелітів босих (нині Храм Святого Архангела Михаїла), в якому було засновано так звану «Республіку Святого Саду». Перша назва даного об'єднання була менш сакральною. У 1968 році її назвали «Республіка недорозвітих башкірів». Ця назва містила примітивний хуліганський підтекст: «башкірами» тоді прозивали недоумкуватих телепнів – і ніякого стосунку до імені башкирського народу вона не мала. Президентом Республіки оголошено Ілька Лемка, прем'єр-міністром – Сергія «Святого» Мардакова. Найпевніше саме від хіпівського імені «прем'єр-міністра» і походить сленгова назва саду. Хіпі зі всього міста приходили «до Святого в Сад», тому в 1972-1973 рр. закріпився топонім «Святий Сад», а назва Республіки трансформувалася в «Республіку Святого Саду». Оскільки головним напрямком був інтерес до новин британського і американського рок-н-ролу, з'явилася «посада» Міністра культури, яку зайняв Олександр «Кріпак» Бігун. Однак «Республіку Святого Саду» не варто вважати монолітною хіпі-тусівкою. Там можна було почути новинки закордонної музики, взяти участь в обворонні світових музичних новинок. Усе це в поєднанні з своєрідним форматом і духом Республіки почало досить сильно вабити хіпівське середовище до неї. Тому досить швидко «Святий Сад» перетворився не просто на головну сцену львівського руху хіпі, але й набув слави на весь Радянський Союз. Саме у середовищі львівської хіпивої тусовки зародився рок-гурту Супер Вуйки (лідер Ілько Лемко); у 1976 виникла перша на теренах СРСР байкерська група Ігоря «Пензеля» Венцлавського, з якої виїшли багато багатописьменників та поетів.

Але поряд із тим, що в 70-х роках почалося піднесення субкультури хіпі в Україні, влада починає вбачати в них загрозу тоталітарному режиму, а відтак боротися з хіпі радикальними методами. У фонах Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України зберігаються звіти правоохоронних органів про відслідковування та «виловлювання» Львів-

ських хіпі, як маргінальних та соціально небезпечних елементів. *«Вважали нас хуліганами, а потім побачили, що молодь масово збирається в якісь угруповання, слухає рок-музику, віддає перевагу заходу, відрощує довге волосся, – одразу почалися масові утиски. Це ж була неабияка загроза тоталітарному устрою. Але нам було найгірше з усіх соціалістичних республік, бо навіть полякам, чехам легко було зробити паспорт і поїхати за кордон. Українцям – ні...»* [5].

З початком Перебудови в середовищі львівських хіпі також з'являються спроби переосмислити ідеологію та дещо політизувати рух. У 1987 р. у Львові з'являється маніфест «Ідеологія радянських хіпі. 1967-1987 рр.» Аліка Олісевича, в якому було чітко наголошено на потребі громадянських акцій. 20 вересня група Аліка Олісевича провела у Львові першу в УРСР демонстрацію під політичними лозунгами і в жовтні 1987 р. перетворилася на пацифістську, згодом правозахисну групу «Довіра», що проіснувала до 1990 р.

У наш час досить складно знайти прихильників «хіпізму», котрі б свідомо називали себе «Хіпі». Натомість люди, які зараховують себе до цієї категорії, воліють називати себе «я патлатий», «піпл», «системна людина». При цьому вони усвідомлюють, що оточення сприймає їх саме як «Хіпі», але самі не бажають потрапляти під це визначення.

Сьогодні чітко виділяються два прошарки цього руху: так звана «стара система» («олдові хіпі», «справжні хіпі»). Вона складається із людей старшого віку, для яких «хіпізм» – це все їхнє життя. Найчастіше ці люди не мають ані постійної роботи, ані сім'ї. Та «нова система», котра об'єднує в собі молодь віком від 14-ти до 30-ти років, які намагаються поєднати свій «хіпізм» з навчанням у престижних закладах і не завжди дотримуються найважливішої заповіді, яку визначали ідеологи руху – незалежність від соціуму [6, с. 62].

За періоду Незалежності України неформальними місцями збору Хіпі стали фестивалі, котрі мали на меті об'єднати небагаточисельних представників для спільного проведення часу в когорті однодумців.

1993 р. розпочав своє існування фестиваль «Шипіт», на гірській галявині неподалік однойменного водоспаду біля села Пилипець Міжгорського району, Закарпатської області. Фестиваль функціонує і нині, а за роки існування розширив свою аудиторію. Засновниками фестивалю було подружжя ужгородських представників хіпі-культури «Чарлі» та «Шара», котрі за згадками «олдових хіпі» просто приїхали в гори *«Відпочивати від суєти міста. Зацінили паляни і почали кликати своїх друзів»* [7].

Першопочатково фестиваль був монолітно «хіповським», котрий методом «сарафанного радіо» став відомий на всю Україну та найближчі країни-сусіди. Традиційно фестиваль Шипіт починається 1 липня кожного року, кульмінацією фестивалю стає 6 липня – вечір напередодні свята Івана Купала.

Проживання на території фестивалю відбувається в наметах, імпровізованих халабуддах чи просто неба. Існує також своєрідна ієрархія, яка наочно простежується в локації проживання. Учасники фестивалю живуть на «полянах», чим галявина є вищою – тим вищий рівень дозволено

займати в ієрархії фестивалю (досвід попередніх відвідин є визначальним чинником). Новачки зазвичай селяться на першій «поляні», на найвищій – «олдові хіпі». Найвища поляна має назву «Резервація». На «Резервації» старожили фесту живуть цілий рік. *«Мій знайомий Борода на Шипоті з 1997 р. він зі своєю дружиною Алмою, до речі, вона родом з Маріуполя... Живуть в хаті, ну як хаті – целофановому шалаші, пічка глиняна, перед входом камінням клумбочки обкладені, сокуленти цвітуть коли сезон. Краса. Он «Ямайка» Валера генератор поставив і буржуйку собі завів і живе»* [8].

Серед відвідувачів фестивалю багато молодих батьків з дітьми, їх діти вчаться грати на музичних інструментах (губна гармоніка, гітара, джембе-барабани), регулярно читають книги. Як стверджують батьки, це дуже хороша альтернатива дитячим таборам, де діти змушені виконувати завдання з примусу, на відміну від їхніх дітей, котрі самі регулярно просять навчати їх чомусь.

Серед характерних сленгових топонімів на позначення місцевості: «Під лисицею» (де незмінно стоїть прапор з лисом) – там селяться «старі системні», котрі колись їздили на «Лисью бухту» – сленгова назва селища Затока в Одеській області на березі Чорного моря); «Сонячна поляна», на якій ростуть великі чорниці і куди відвідувачі-початківці не знають стежок. «Біля Хреста» знаходиться найбільш легендарне місце фестивалю. Про нього можна почути безліч версій і легенд щодо того, хто ж саме тут похований. Єдиним спільним у всіх версіях є те, що там похована жінка. Одні стверджують, що то недосвідчена відвідувачка, котра померла від передозування психотропними речовинами, інші – вагітна жінка-хіпі, дружина одного з постійних відвідувачів фестивалю. За ще однією версією там похована перша дружина «Бороди» – старожила Шипоту.

Ті Хіпі, котрі не залишають територію фестивалю – не мають постійної роботи, проте підпрацюють робочими в найближчому селі; працюють в інтернеті, спустившись в село до Wi-Fi; або просто здають своє житло в місті, а самі живуть на гроші від оренди.

Більшість старожилів фестивалю – вегетаріанці. Збирають гриби, чорниці, варять трав'яний чай.

Молодь, котра приїздить на фестиваль і намагається долучитися до хіпі-культури, зазвичай об'єднується спільними вподобаннями в музиці і мистецтві, одязі, подорожуючому способі життя, і тому, попри свою некомпетентність у звичаях фестивалю, поводить адекватно, розслабляється і просто намагається відпочити від звичного місця проживання. Проте є когорта відвідувачів, котрі їдуть на фестиваль «Шипіт» лише з пізнавальної точки зору і ведуть себе не надто пристойно, вживаючи у непомірних кількостях алкоголь і синтетичні наркотики, що часом призводить до негативних наслідків. А отже відображається на іміджовості фестивалю в цілому, дискредитує його.

Досвідчені хіпі ставляться до вживання марихуани та неїстівних грибів («смійхунців»), чим власне і славиться фестиваль, дуже спокійно. Це елемент їхнього повсякденного життя, проте вони нікому не пропонують, якщо їх не просять. Молодші хіпі ставляться до «трави» більш прагматично.

Ще одним елементом єднання хіпі на фестивалі з природою є медитація. Для цього «Олдові хіпі» йдуть високо в гори (інколи на кілька днів), молодше покоління медитує біля багаття, або водоспаду. Основна мета – заспокоїтися та абстрагуватися від буденної рутини життя.

Проте молоде покоління хіпі не лише дотримується звичних для даної субкультури ритуалів побуту, вони привносять щось своє. Зокрема традиційним напоєм фестивалю вже став – «Карпатській зорі». До складу входять: чорниці, молоко звичайне, солоко згущене і міцний алкоголь, переважно – горілка.

Існують й інші фестивалі: WoodstockUA (Львівська обл.), Віброніка (Київська обл.), які теж можна вважати осередками збереження субкультури хіпі в Україні, їх побут не надто відрізняється від вищеописаного Шипоту, адже це чи не єдині масові та об'єднуючі зібрання, на яких зберігається традиція даної субкультури та залучаються нові члени спільноти.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Таким чином, субкультура «Хіпі» в Україні, в якості її як ідеологічно-світоглядної системи та системи рутинних соціальних практик, поступово трансформується в нову, досить еkleктичну фор-

му, що намагається залишити основні характерні відмінності матеріального наповнення (дреди, одяг, вегетаріанство), проте не є цілісною в порівнянні з першопочатковою. Невеликі групи старожилів намагаються показувати на власному життєвому прикладі ті чи інші постулати, тим самим заохочуючи молоде покоління Хіпі зберігати звичаєве та ідеологічне наповнення у первинному вигляді.

Ще однією дуже важливою причиною занепаду даної субкультури, виявленою в ході дослідження, є міксування її з іншими, схожими за зовнішніми проявами (зокрема, растафаріанством).

Попри те, що субкультура Хіпі знайшла своє відображення у сучасних художніх творах (роман «Львівська гастроль Джими Хендрікса» А. Куркова [9] чи «Трохи пітьми або На краю світу» Л. Дереша [10]), її представники часто сприймаються в якості змаргіналізованих елементів – безхатьків та наркоманів, котрі просто виправдовують свій стиль життя постулатами субкультури Хіпі. Сама традиційна субкультура як загалом у світі, так і в Україні зокрема, опинилася на межі вимирання, оскільки втратила первісну причинність, трансформуючи свої естетику та форми вияву під вимоги часу. Відтак, дуже часто можемо почути вираз «типу хіпі», замість просто «Хіпі».

Список літератури:

1. Корженко А.Л. Молодежная субкультура как альтернативная форма социализации личности в юношеском возрасте. *Вопросы психологии*. 2010. № 2. С. 81–82.
2. Чупахина И.В. Типология субкультур. *Культура народов Причерноморья*. 2005. № 68. С. 39–41.
3. Парфенюк Д.В. Социально-психологическая направленность представи-телей молодежных субкультур : автореф. дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.05. «Социальная психология». Москва, 2011. 24 с.
4. Запесоцкий А.С. Эта непонятная молодежь... Проблемы неформальных молодежных объединений / Александр Запесоцкий, Александр Файн. Москва : Профиздат, 1990. 224 с.
5. Марковська М. 50 років, у стилі хіпі. Як усе життя бути вільним. *Українська правда. Життя*. URL: <http://life.pravda.com.ua/society/2016/06/3/213218/>
6. Селецька Т.В., Сливінська Т.О., Небот С.І., Гіштумулт Т.І. Молодіжна субкультура: вплив на формування особистості. *Практична психологія та соціальна робота*. 2009. № 12. С. 62.
7. Скоропляс Т.В. Інтерв'ю з Ірина «Квіточка» з м. Львів, 1997 р.н. / 6 липня 2017 р. с. Пилипець Міжгірського району Закарпатської області / Приватний архів Скоропляс Т.В.
8. Скоропляс Т.В. Інтерв'ю з Анна «Сатана» з м. Вінниця, 1988 р.н. / 6 липня 2017 р. с. Пилипець Міжгірського району Закарпатської області / Приватний архів Скоропляс Т.В.
9. Курков А. Львівська гастроль Джими Хендрікса. Харків : Фоліо, 2012. 442 с.
10. Дереш Л.А. Трохи пітьми. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2014. 384 с.

References:

1. Korzhenko A.L. (2010). Molodezhnaia subkultura kak alternatyvnaia forma sotsyalyzatsyy lychnosti v yunosheskom vozraste [Youth subculture as an alternative form of socialization of the personality in adolescence]. *«Voprosy psikhologii»*, no. 2, pp. 81–82.
2. Chupakhina Y.V. (2005). Typologiya subkultur [Typology of subcultures]. *Kultura narodov Prychernomoria*, no. 68, pp. 39–41.
3. Parfeniuk D.V. (2011). Sotsyalno-psykholohyeheskaia napravlennost predstavitelei molodezhnykh subkultur : avtoref. dys. ... kand. psykhol. nauk : spets. [Socio-psychological orientation of representatives of youth subcultures : author's abstract. dis ... candidate psychologist Sciences]. *«Sotsyalnaia psikhohohyia»*, 19.00.05.
4. Zapetsotskiy A.S., Aleksandr Fain. (1990). Eta neponiatnaia molodezh... Problemi neformalnikh molodezhnikh obedynenyi [This incomprehensible youth ... Problems of informal youth associations]. Moscow : Profyzdat. (in Russian)
5. Markovska M. (2016). 50 rokov, u styli khipi. Yak use zhyttia buty vilnym [50 years old, in the style of hippies. How to live whole life]. *Ukrainska pravda. Zhyttia [Ukrainian truth. Life]*. Available at: <http://life.pravda.com.ua/society/2016/06/3/213218/>
6. Seletska T.V., Slyvinska T.O., Nebot S.I., Hishtumult T.I. (2009). Molodizhna subkultura: vplyv na formuvannia osobystosti [Youth subculture: influence on personality formation]. *Praktychna psikhohohyia ta sotsialna robota*, no. 12, p. 62.
7. Skoroplias T.V. (2017). Interviu z Iryna «Kvitochka» z m. Lviv, 1997 r.n s. Pylypets Mizhhirskoho raionu Zakarpatskoi oblasti [Interview with Irina "Kvitokha" from Lviv, 1997 in the village Pylypets of the Mizhhirsky district of the Transcarpathian region] (unpublished).
8. Skoroplias T.V. (2017). Interviu z Anna «Satana» z m. Vinnytsi, 1988 r.n. s. Pylypets Mizhhirskoho raionu Zakarpatskoi oblasti [Interview with Anna "Satan" from Vinnitsa, 1988 in the village Pylypets of the Mizhhirsky district of the Transcarpathian region] (unpublished).
9. Kurkov A. (2012). Lvivska hastrol Dzhyimi Khendriksa. [Lviv tour by Jimi Hendrix]. Kharkiv : Folio. (in Ukrainian)
10. Deresh L.A. (2014). Trokhy pitmy. [A little darkness]. Kharkiv : Knyzhkovyi Klub «Klub Simeinoho Dozvillia». (in Ukrainian)